

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ВІТІВ ВІТАЛІЙ АНТОНОВИЧ

УДК 342.72/.73:342.9:502

**ІНФОРМАЦІЙНІ ПРАВА ЛЮДИНИ У СФЕРІ ОХОРОНИ
НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА**

12.00.07 «Адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право»

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в Національному університеті біоресурсів і природокористування України Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор
Ладиченко Віктор Валерійович,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
завідувач кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Кайдашев Роман Петрович,
Житомирський інститут
Приватного акціонерного товариства
«Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна академія управління персоналом»,
завідувач кафедри правознавства

кандидат юридичних наук, професор
Гіжевський Володимир Казімірович,
Вищий навчальний заклад
«Університет економіки та права «КРОК»
проректор; професор кафедри
державно-правових дисциплін

Захист відбудеться «14» березня 2018 року о 10⁰⁰ годин на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.004.16 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15, навчальний корпус № 3, кімната 301

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 13, навчальний корпус № 4, кімната 41а

Автореферат розіслано «13» лютого 2018 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. В. Гафурова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Тривалий час вітчизняна наука інформаційного права проходить період свого формування. За цей час із незначної галузі інформаційне право перетворилось в одну із провідних галузей права. Як передова галузь правової науки інформаційне право розробляє нові підходи до розв'язання проблем які постають перед людством.

До виникнення глобального інформаційного простору фізична відстань була надійною перепоною проти стороннього втручання і перешкодою для протидії глобальним викликам. Ця ситуація змінилась із виникненням глобального інформаційного простору та становленням інформаційного суспільства. Завдяки інформаційно-комунікаційним технологіям кожен індивід, як частина інформаційного простору, може бути об'єктом чи суб'єктом інформаційних правовідносин, що, однак, не стало гарантією отримання людьми достовірної інформації, проте, радикально змінює культурні та соціальні зв'язки.

Правовий статус людини включає інформаційні права пов'язанні із отриманням, збереженням, переробленням та поширенням інформації, безпеки інформаційної діяльності від протиправних дій, тощо. Інформаційні права людини є складовою окремої галузі інформаційного права, що регулює правовідносини у сфері обігу інформації.

Ратифікація Україною Паризької угоди 2015 року відкриває перед нашою державою можливість для отримання доступу до інноваційних технологій зниження навантаження промислового сектору на екологію та інформаційних засобів для контролю за дотриманням встановлених законом екологічних вимог.

Інформація у сфері навколишнього природного середовища є одним із видів інформації, що відносить її регулювання до сфери дії інформаційного права.

Вдосконалення механізмів реалізації інформаційних прав у сфері охорони навколишнього природного середовища базується на двох рівнях втілення задекларованих в міжнародних договорах положень: у судовій практиці міжнародних судів та на закріпленні і реалізації інформаційних прав у національному законодавстві.

Вітчизняні та зарубіжні дослідники частково проводили вивчення інформаційних прав людини про навколишнє природне середовище. Так, адміністративно-правові засади правового регулювання навколишнього природного середовища розглядалися О. А. Улютіною, К. А. Рябець, тема правового регулювання біотехнологій та їх поширення стала предметом дослідження О. Ю. Піддубного. Серед вчених, що в різний час досліджували правове регулювання інформації та інформаційні права людини слід виділити І. В. Арістову, І. Л. Бачило, В. М. Брижко, О. А. Гаврилова, В. В. Гайтана, Р. А. Калюжного, В. А. Копилова, Б. А. Кормича, Т. А. Костецьку, І. Ю. Крегула, В. І. Курила, В. А. Ліпкана, А. І. Марущака, Н. В. Монахова, В. М. Політанського, С. В. Петрова та ін.

Адміністративно-правове регулювання інформації про стан довкілля досліджували Л. Л. Рудник, С. М. Романенко, Т. В. Грушкевич, Ю. Ю. Макоганюк та ін.

Водночас з цим, з точки зору екологічного права, питання інформації про навколишнє природне середовище висвітлювали в своїх працях: В. І. Андрейцев, Г. В. Балюк, А. Г. Боровицька, Ю. О. Вовк, А. П. Гетьман, В. І. Гордєєв, В. М. Єрмоленко, І. І. Каракаш, Н. Р. Кобецька, В. В. Костицький, С. М. Кравченко, М. В. Краснова, Н. Р. Малишева, Ю. С. Шемшученко, М. В. Шульга та ін.

Проте, поза увагою авторів залишилось дослідження інформаційних прав людини та пов'язаних з цим природоресурсних прав. Разом з цим залишається малодослідженим досвід тлумачення природи інформаційних прав людини у світлі судової практики Європейського суду із захисту прав людини.

Таким чином, реалізація покладених в основу дослідження завдань матиме місце як в міжнародних відносинах України з державами учасниками міжнародно-правових угод, так і в національній правовій системі, зокрема, при здійсненні контролю громадськими організаціями за дотриманням вимог екологічного законодавства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах тематики науково-дослідних робіт юридичного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України, зокрема «Правове забезпечення якості і безпеки питної води» (номер державної реєстрації U0115U003462) та «Інформаційно-правове забезпечення екологічної складової національної безпеки України» (номер державної реєстрації 0117U002642). Дисертаційне дослідження спрямовано на виконання Закону України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 року № 964-IV, Закону України «Про національну програму інформатизації» від 4.02.1998 року № 74/98-ВР, Постанови Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» від 15 травня 2013 року № 386-р, якими визначається вектор державної інформаційної політики, Указу Президента України «Стратегія сталого розвитку «Україна 2020» від 12.01.2015 року № 5/2015.

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження було проведення ґрунтовного наукового аналізу теоретичних та практичних проблем правового регулювання інформаційних прав людини у сфері охорони навколишнього природного середовища шляхом розроблення комплексного підходу до правового забезпечення відповідної групи інформаційних прав.

Вказана мета зумовила постановку та вирішення наступних завдань:

- здійснити історико-правове дослідження становлення та розвитку правового регулювання інформаційних прав людини в сфері навколишнього природного середовища;
- здійснити теоретико-методологічний аналіз інформаційних прав людини із визначенням їх місця в системі прав;
- обґрунтувати теоретико-правову характеристику поняття «інформаційні права людини у сфері охорони навколишнього природного середовища», «інформаційна автономія», «право на поінформованість»;
- охарактеризувати навколишнє природне середовище як об'єкт правового регулювання інформаційного права;

- виявити організаційно-правовий механізм забезпечення інформаційних прав у сфері навколишнього природного середовища;
- здійснити порівняльно-правовий аналіз доступу до інформації про стан навколишнього природного середовища;
- здійснити аналіз механізму правового забезпечення системи моніторингу навколишнього природного середовища як інструменту забезпечення права на екологічну поінформованість;
- розкрити роль громадських слухань в механізмі реалізації інформаційних прав людини у сфері охорони навколишнього природного середовища;
- визначити правові засади інформаційних прав в системі екологічних правовідносин в ЄС та у Федеративній Республіці Німеччині.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають в процесі правового регулювання інформаційних прав людини в сфері охорони навколишнього природного середовища.

Предмет дослідження – інформаційні права людини у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є сукупність методів і прийомів наукового пізнання, що дає можливість досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту і юридичної форми, об'єктивно оцінювати ефективність адміністративно-правового забезпечення інформаційних прав людини.

Історико-правовий метод використано під час дослідження генези адміністративно-правового забезпечення інформаційних прав людини та охорони навколишнього природного середовища в історії права і держави України (підрозділ 1.1).

Діалектичний та системний методи було використано у процесі вивчення теоретико-правових засад адміністративно-правового регулювання права на екологічну інформацію. Цей метод використано на всіх етапах дисертаційного дослідження, він формує загально-методологічні підвалини дослідження, що дало можливість з'ясувати правову природу взаємозв'язків між правом на інформацію, правом на доступ до публічної інформації, поінформованістю, правом на приватність та іншими правами, які становлять групу інформаційних прав людини (підрозділи 1.2, 2.3) та схарактеризувати основні організаційно-правові засади їх реалізації (підрозділи 2.2, 2.3).

При визначенні поняття, правової природи, змісту інформаційних прав людини, а також правового забезпечення та практики надання доступу до окремих категорій інформації (підрозділи 1.3, 2.2, 2.3) застосовувалися формально-юридичний метод, метод тлумачення правових норм, а також методи аналізу та синтезу. На основі наукового методу узагальнення об'єднано довкола спільності об'єкта інформаційні права в єдину групу прав людини – інформаційні права людини.

За допомогою логіко-семантичного методу, який було використано під час дослідження точок зору окремих вчених, здійснено дослідження аналітичних матеріалів, визначення понятійного апарату (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 2.2).

Використовуючи системно-структурний метод та порівняльно-правовий метод здійснено аналіз інформаційного законодавства та механізму реалізації закріплених в ньому прав та обов'язків у адміністративно-правовому механізмі забезпечення інформаційних прав у сфері охорони навколишнього природного середовища (підрозділи 2.1, 3.1).

Формально-юридичний і прогностичний методи дали можливість розкрити можливі перспективи та розробити конкретні пропозиції щодо напрямів вдосконалення законодавства щодо інформаційних прав у сфері охорони навколишнього природного середовища в Україні на основі досвіду ЄС та Федеративної Республіки Німеччини (підрозділи 3.1, 3.2).

Зважаючи на відсутність єдиної структури інформаційного законодавства та механізму реалізації закріплених в ньому прав та обов'язків, було застосовано методологію вивчення соціального буття, а саме метод синергетики.

Емпіричну базу дослідження становлять офіційні дані та аналітичні узагальнення, а також аналіз чинного законодавства та практики його реалізації щодо інформаційних прав людини у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що дисертація є одним з перших комплексних досліджень проблем правового забезпечення інформаційних прав у сфері охорони навколишнього природного середовища. У результаті проведеного дослідження автором сформульовано висновки, рекомендації і пропозиції, які відповідають вимогам наукової новизни, зокрема:

вперше:

– надано визначення поняття «інформаційні права людини у сфері охорони навколишнього природного середовища» – це особлива група прав людини, що регулюють інформаційні правовідносини приватно та публічно-правового характеру у сфері охорони навколишнього природного середовища, які в об'єктивному значенні відображають нормативно-правовий порядок реалізації права на створення, одержання, поширення, зберігання інформації відображеної і задокументованої будь-якими засобами та на будь-яких носіях, що була отримана або створена в процесі виконання відповідними суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків в екологічній сфері, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні відповідних суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації в якості нематеріального блага з одночасним забезпеченням матеріального блага у вигляді права на сприятливе навколишнє природне середовище чи запобігання втручанням в приватну сферу життя особи впливом на її довкілля;

– обґрунтовано потребу у вдосконаленні правового забезпечення інформаційних прав людини у сфері охорони навколишнього природного середовища в частині їх диверсифікації відповідно до видів інформації, механізму створення та поширення;

– представлено систему засобів забезпечення інформаційних прав у сфері охорони навколишнього природного середовища, що включає такі складові:
а) функціонування правових механізмів доступу до екологічної інформації;

б) обов'язковість оприлюднення показників стану навколишнього природного середовища; в) впровадження електронного документообігу між органами моніторингу стану довкілля в частині зібраних матеріалів з оцінки довкілля; г) розширення екологічної поінформованості населення через різні джерела інформації; г) впровадження системи якості моніторингу оцінки стану довкілля та рівня надання забезпечення інформаційних прав людини у сфері охорони навколишнього природного середовища; д) використання сучасних науково-технічних розробок у сфері інформаційно-комунікаційних технологій та інновацій для забезпечення інформаційних прав;

удосконалено:

– понятійно-категоріальний апарат науки інформаційного права, зокрема поняття «інформаційні права людини», «інформаційна автономія», «право на поінформованість»;

– фактори, що визначають місце інформаційних прав людини в системі прав та свобод – нова парадигма свободи інформації; розвиток та поширення інформаційно-технологічних технологій; виникання глобального інформаційного простору, перехід до нових форм соціально-економічного ладу; зміни в політичних процесах (держав з інформаційним суспільством); необхідність забезпечення автономії дій та вибору правомірної поведінки особи на засадах рівності доступу до інформації, охорони від неповної, негативної інформації та охорони від поширення особистої інформації про особу тощо.

– систему нормативно-правових актів, шляхом надання пропозицій щодо внесення змін до Кодексу України про адміністративну відповідальність та Закону України «Про особливості доступу до інформації у сферах постачання електричної енергії, природного газу, теплопостачання, централізованого постачання гарячої води, централізованого питного водопостачання та водовідведення» № 887-VIII.

дістали подальшого розвитку:

– поняття «право на екологічну поінформованість», що є врегульований нормами законодавства вид права на екологічну інформацію, яким гарантується обов'язок державних та муніципальних органів забезпечувати громадськість оперативною та прогностичною інформацією про стан навколишнього природного середовища без запитів у постійному режимі;

– механізм правового забезпечення сфери моніторингу за станом довкілля в системі моніторингу обміну інформацією, що полягає у зборі та акумуляції органами виконавчої влади відомостей про наявний стан та прогноз змін навколишнього природного середовища;

– класифікація прав людини за часом виникнення – інформаційні права людини віднесено до четвертого покоління як обумовлених формуванням особливого інформаційно-орієнтованого сприйняття, нових цінностей на основі використання інформаційно-комунікаційних засобів та діяльності в єдиному інформаційному просторі.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що викладені у дисертації положення, висновки і пропозиції можуть бути використані:

– у наукових дослідженнях – положення та висновки дисертації можуть бути основою для здійснення досліджень правового забезпечення інформаційних прав у сфері охорони навколишнього природного середовища та подальшого розроблення концепції національної безпеки;

– у законотворчій діяльності – для удосконалення чинного законодавства що стосується правового забезпечення інформаційних прав у сфері охорони навколишнього природного середовища, а також при розробленні нових нормативно-правових актів інформаційного, адміністративного, природо-ресурсного і екологічного законодавства;

– у правозастосовній діяльності – використання одержаних результатів дозволить вдосконалити практичну сторону організації та діяльності органів уповноважених здійснювати моніторинг та оцінку навколишнього природного середовища;

– у навчальному процесі при викладанні дисциплін «Міжнародне інформаційне право», «Інформаційне право» на юридичному факультеті Національного університету біоресурсів і природокористування України, при підготовці лекцій і навчальних посібників з даної тематики.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійною науковою працею. Всі положення та висновки одержано здобувачем особисто. В колективній монографії здобувачем написано підрозділи 3.2. «Право на інформацію про стан питної води та питного водопостачання» та 3.3. «Правові механізми захисту прав у сфері доступу до якості питної води та водопостачання».

Апробація результатів дисертації. Результати дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданні кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України. Основні теоретичні й практичні результати дисертаційної роботи оприлюднено на III Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених «Актуальні проблеми наук про життя та природокористування» (м. Київ, 2015 р.); Всеукраїнському форумі вчених-адміністративістів «Актуальні питання реалізації нового Закону України «Про державну службу» (м. Запоріжжя, 2016 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми конституційного будівництва України» (м. Київ, 2016 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного та ІТ права» (м. Львів, 2017 р.).

Публікації. Основні висновки і пропозиції дисертації знайшли відображення у 11 наукових працях, з яких колективна монографія, 3 статті у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних, стаття у науковому виданні іншої держави, стаття у науковому виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз даних, 5 тез наукових доповідей.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 221 сторінка комп'ютерного тексту. Список використаних джерел налічує 196 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, визначено її зв'язок із науковими програмами, планами, темами, вказано мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, охарактеризовано його методологію, теоретичну базу та практичне значення, наукову новизну, викладено основні положення, які виносяться на захист, відомості про апробацію результатів дисертації та її структуру.

Розділ 1 **«Теоретико-правові засади інформаційних прав людини у сфері навколишнього природного середовища»** складається з трьох підрозділів, в яких послідовно здійснено історико-правову характеристику становлення та розвитку інституту інформаційних прав у сфері охорони навколишнього природного середовища в Україні, сформульовано методологічні підходи до визначення сутності інформаційних прав людини, надано теоретико-правову характеристику інформаційних прав людини про стан навколишнього природного середовища.

У підрозділі 1.1 *«Історико-правові етапи розвитку інформаційних правовідносин у сфері охорони навколишнього середовища»* здійснено ґрунтовне дослідження процесу становлення та розвитку правового забезпечення інформаційних прав людини у сфері охорони навколишнього природного середовища шляхом історико-правового дослідження розвитку правового регулювання обігу інформації про стан навколишнього природного середовища, через аналіз конкретних історичних документів Київської Русі, Литовсько-польського періоду, Гетьманщини, Російської імперії, часів національно-визвольних змагань, доби Радянської України та періоду сучасності до прийняття Закону України «Про доступ до публічної інформації». В результаті дослідження формування екологічного та інформаційного права автором встановлено шляхи поєднання механізму правового регулювання обох галузей права в інформаційні права людини у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Звертається увага на синергетичному та недержавному механізмі формування права на доступ до інформації про навколишнє природне середовище через громадські організації в Російській Імперії.

Виділено спробу досягнення балансу урядом Української Народної Республіки між ідеологічними засадами демократизму, соціалізму та вимог національної безпеки у стані фактичної війни. Діяльність Української Народної Республіки забезпечила інформаційно-комунікаційну самостійність держави в телеграфному зв'язку та виданні власних друкованих вісників з використанням вже наявного законодавства імперського періоду. Як свідчать історико-правові дослідження доби національно-визвольних змагань в цей період законодавці вирішували основні проблеми утвердження своєї влади та не надавали значення природоохоронній діяльності.

Автором підкреслено прийняття перших законодавчих актів, в яких містились спеціалізовані норми, націлені на регулювання інформаційних прав у сфері охорони навколишнього природного середовища наприкінці 80-х початку

90-х років ХХ ст., якими до прийняття Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська Конвенція) визначено основні напрями закріплення права на екологічну поінформованість та екологічну інформацію.

Проаналізовано вплив Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля ратифікованої Україною в 1999 році на прийняття окремих спеціальних нормативно-правових актів у сфері збору, обробки, збереження і поширення інформації про охорону навколишнього природного середовища.

В підрозділі 1.2 *«Методологічні підходи до визначення сутності інформаційних прав людини»* досліджено місце, роль та значення інформаційних прав у системі інформаційних правовідносин в Україні.

Проаналізовано інформаційні права людини як складову четвертого покоління прав, що обумовленні формуванням особливого інформаційно-орієнтованого сприйняття, нових цінностей на основі використання інформаційно-комунікаційних засобів та діяльності в єдиному інформаційному просторі.

В результаті дослідження інформаційної діяльності встановлено формування нових постмодерних домінант, нового соціального порядку, культури, надаючи особливої ваги цінностям індивідуальної та колективної свідомості.

Обґрунтовано залежність змісту інформаційних прав людини від комплексного узагальнення соціально-інформаційних звичаїв та вимог гарантування прав інших учасників правовідносин з врахуванням публічних інтересів.

Слід відзначити, що основна дискусія стосовно обмеження інформаційних свобод та притягнення осіб до відповідальності за свободу думки є протиставлення прав окремої людини та групи населення (релігійна, політична чи інше).

Підкреслено проблему ідентифікації інформаційних прав та їх місця в боротьбі публічних та приватних інтересів, в чому полягає проблема визнання абсолютними чи обмеженими тих чи інших інформаційних прав.

В результаті дослідження місця інформаційних прав людини у сфері охорони навколишнього природного середовища серед системи інформаційних правовідносин, встановлено особливий характер даного інституту для діяльності органів державної влади та окремих осіб, як носіїв цих прав, що має значення для досягнення до вищого рівня розвитку галузі інформаційного права, що, в свою чергу, сприяє євроінтеграційному процесу України.

В підрозділі 1.3 *«Теоретико-правова характеристика інформаційних прав людини в сфері навколишнього природного середовища»* проведено послідовний аналіз загальнотеоретичних понять «інформаційні права людини» «інформаційні права у сфері охорони навколишнього природного середовища» задля встановлення чіткого семантичного змісту та подальшого уникнення методологічних помилок при проведенні дослідження. Основна увага

зосереджується на дискусійних питаннях, що містяться у низці дефініцій та здійснюється їх доповнення і вдосконалення.

На основі підходів міжнародних організацій і дослідників сформульовано квінтесенцію інформаційних прав у вигляді гарантій інформаційної автономії особистості як індивіда частини глобального інформаційного простору.

Охарактеризовано структуру природи інформаційних прав, які охоплюють свободу інформації, право на інформацію, право на доступ до інформації, право на доступ до суспільно важливої інформації, право на правову інформацію, свободу доступу до будь-якої інформації, що має публічний характер, право на захист персональних даних і будь-якої інформації, що стосується приватного життя, право на захист персональних даних у системі.

Розділ 2 **«Механізм правового регулювання інформаційних прав у сфері охорони навколишнього природного середовища»** складається з чотирьох підрозділів, присвячених дослідженню навколишнього природного середовища як об'єкту правового регулювання інформаційного права, забезпеченню організаційно-правового механізму реалізації інформаційних прав в національному законодавстві, системі моніторингу навколишнього природного середовища як інструменту забезпечення права на екологічну поінформованість, громадським слуханням у механізмі реалізації інформаційних прав людини у сфері охорони навколишнього природного середовища.

В підрозділі 2.1 *«Навколишнє природне середовище як об'єкт правового регулювання інформаційного права»* виконано аналіз доктринальних та нормативних підходів до визначення поняття «навколишнє природне середовище» як об'єкта інформаційного права.

Досліджено співвідношення між поняттями «навколишнє природне середовище», «навколишнє середовище» та «довкілля». У зв'язку з цим, було підтримано позицію дослідників щодо використання поняття «навколишнє природне середовище» як системного утворення, що включає природні, антропогенні об'єкти.

На основі аналізу видів інформації в системі моніторингу довкілля визначено, що поняття «інформація про довкілля» узагальнює інформацію щодо усіх сфер навколишнього природного середовища. Визначено, що саме на основі отриманої інформації про довкілля з метою охорони навколишнього природного середовища допустимо сформулювати окрему групу інформаційних прав.

Об'єкт інформаційних прав людини в сфері охорони навколишнього природного середовища становить інформація про навколишнє природне середовище, що має на меті збереження ідеального для повноцінного життя людини у гармонії із суспільством та природою стану.

В підрозділі 2.2 *«Забезпечення організаційно-правового механізму реалізації інформаційних прав в національному законодавстві»* здійснено аналіз чинної нормативно-правової бази, що забезпечує реалізацію інформаційних прав людини у сфері охорони навколишнього природного середовища. Визначено сучасний стан правового забезпечення інформаційних прав людини у сфері охорони навколишнього природного середовища та окреслено його основні напрями вдосконалення.

Охарактеризовано проблематику нормативного організаційно-правового забезпечення окремих інформаційних прав людини для їх групування шляхом узагальнення в єдиний взаємоузгоджений кластер, що дозволить підвищити рівень правової захищеності інформаційних прав людини та їх значення в охороні навколишнього природного середовища.

Наголошується, що інформаційні права людини у сфері охорони навколишнього природного середовища наразі є багаторівневою та розгалуженою системою. Правове забезпечення інформаційних прав людини у сфері охорони навколишнього природного середовища складається на міжнародному рівні із міжнародних договорів та на національному рівні з нормативно-правової бази різних органів, до компетенції яких входить регулювання конкретного об'єкта інформаційних правовідносин, а саме: законів України, постанов Кабінету Міністрів України, наказів та інших нормативно-правових актів центральних органів виконавчої влади (міністерств, державних комітетів та ін.).

Досліджено механізм обмеження доступу до інформації із використанням «трискладового тесту» на можливість усунення суперечностей наявних в нормативно-правовій базі. Запропоновано механізм вдосконалення механізму трискладового тесту на основі досвіду Верховного суду США в справі «United States v. Dennis» в питаннях обмеження доступу до інформації, яка безпосередньо не стосується довкілля, проте має відношення до охорони навколишнього природного середовища.

Проаналізовано законодавчі норми щодо доступу до правосуддя у сфері захисту інформаційних прав із виділенням механізмів часткового обмеження доступу до правосуддя.

У підрозділі 2.3 *«Система моніторингу навколишнього природного середовища як інструмент забезпечення права на екологічну поінформованість»* висвітлено організаційно-правовий механізм забезпечення інформування про оцінку впливу на довкілля в системі органів центральної влади. Розглянуто правове забезпечення системи моніторингу довкілля відносно Закону України «Про доступ до публічної інформації» та Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

Автором визначено правовий статус розпорядників інформації, отриманої в результаті оцінки впливу на довкілля та його моніторингу.

Аналізуючи законодавство України акцентується увага на відсутності такої важливої ознаки, як «структурність» та однаковість підходів у актах різних років.

В результаті дослідження загальних та спеціальних рис правового забезпечення інформаційних прав людини та безпосередньої їх реалізації, виділено низку конкретних недоліків. Наголошується, що нормативна база, що покликана забезпечувати вказану групу прав, характеризується відвертою суперечливістю ряду її положень, що в глобальному масштабі призводить до порушення гармонійності національного законодавства, і не спонукає до стабільності відносин в зазначеній сфері.

На основі отриманої інформації зроблено висновок про необхідність вдосконалення законодавства в частині уніфікації забезпечення права на поінформованість та врегулювання нормативних правових актів, якими регулюються система моніторингу довкілля з створенням дієвих механізмів доступу до інформації.

У підрозділі 2.4 *«Громадські слухання у механізмі реалізації інформаційних прав людини у сфері охорони навколишнього природного середовища»* акцентується увага на застосуванні інформаційних правомочностей у нормативно-правовій складовій громадських слухань з питань охорони навколишнього природного середовища.

Здійснено характеристику принципу забезпечення поінформованості людини про стан навколишнього природного середовища як складової громадських слухань, націленої на реалізацію визначених законодавством задач громадських слухань. Встановлено проблему узгодженості Закону України *«Про оцінку довкілля»* та підзаконного нормативно-правового акту *«Положення про участь громадськості у прийнятті рішень у сфері охорони довкілля»*.

Визначено необхідність запровадження новітніх інформаційних технологій до сфери проведення громадських слухань. Констатовано, що лише комплексна реформа, спрямована на підвищення рівня якості проведення громадських слухань, сприятиме подальшому узгодженню та вдосконаленню механізму інформаційних прав людини, забезпечить їх уніфікацію та втілення в життя ідеї запровадження інформаційних технологій.

Розділ 3 **«Порівняльний аналіз забезпечення інформаційних прав у сфері охорони навколишнього природного середовища в зарубіжних країнах»** складається з двох підрозділів, в яких розкрито світові тенденції розвитку інформаційно-правового забезпечення охорони навколишнього природного середовища та проведено порівняльно-правовий аналіз організації доступу до інформації про стан навколишнього природного середовища Федеративної Республіки Німеччини та України.

У підрозділі 3.1 *«Світові тенденції розвитку інформаційно-правового забезпечення охорони навколишнього природного середовища»* здійснено аналіз міжнародного досвіду правового забезпечення інформаційних прав та охорони навколишнього природного середовища, що сформувався у системі міжнародного правопорядку та у Європейському Союзі.

Для напрацювання демократичної міждержавної моделі забезпечення інформаційних прав та уникнення колізій щодо подальших орієнтирів демократичного розвитку країн, міжнародне співтовариство почало приймати міждержавні нормативно-правові акти, покликані закріплювати на міжнародному рівні основні засади, принципи та методи надання доступу до інформації про стан охорони навколишнього природного середовища. Міжнародні акти стали орієнтиром для країн, що рухаються у напрямі демократичних перетворень для імплементації закріплених принципів та положень інформаційного законодавства в системі контролю за змінами клімату: Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська

Конвенція), Паризької кліматичної угоди від 2015 року, та інших правових актів, зокрема: Директивах Європейського Парламенту та Ради 2003/4/ЄС від 28.01.2003 про доступ громадськості до інформації про навколишнє природне середовище та про скасування Директиви Ради 90/313/ЄЕС, 2001/42/ЄС від 27.06.2001 про оцінку наслідків окремих планів та програм для довкілля, 2003/35/ЄС від 26.05.2003 про участь громадськості у розробці деяких планів та програм, пов'язаних з навколишнім природним середовищем, і внесення змін до Директив Ради 85/337/ЄЕС та 96/61/ЄС щодо участі громадськості та доступу до правосуддя, 2011/92/ЄС від 13.12.2011 про оцінку впливу окремих державних і приватних проєктів на навколишнє середовище (із доповненнями Директивою 2014/52/ЄС від 16.04.2014).

Підкреслено, що протягом останніх років у західних країнах напрацьовано ряд обов'язкових вимог до правового забезпечення інформаційних праводносин у сфері охорони навколишнього природного середовища, у разі невиконання яких важко говорити про якість такого забезпечення, а отже, і про створення умов для ефективної діяльності публічної влади. Визначено, що законодавче врегулювання забезпечення інформаційного законодавства в природоохоронній сфері – одне з найважливіших завдань адміністративної та природоохоронної реформи.

У підрозділі 3.2 *«Порівняльно-правовий аналіз організації доступу до інформації про стан навколишнього природного середовища Федеративної Республіки Німеччини та України»* на основі аналізу сучасного стану правового забезпечення інформаційних прав у Федеративній Республіці Німеччини та Україні сформовано шляхи вдосконалення даного інституту в рамках євроінтеграційного напрямку розвитку України.

Визначено механізм забезпечення інформаційних прав громадян на основі структури «суб'єкт господарювання – держава – громадянин». Підкреслено, що, на відміну від законодавства України, правове регулювання в Федеративній Республіці Німеччини націлене на акумуляцію інформації державних органів, які охоплюють всю повноту інформації по кожному господарюючому суб'єкту і несуть обов'язок стежити за виконанням таким суб'єктом екологічних вимог. Як перевага такого підходу можна відзначити те, що фактично зобов'язати суб'єктів господарської діяльності надавати екологічну інформацію громадянам проблематично, тому що відразу виникають складнощі з контролем виконання цього обов'язку.

Доведено необхідність прийняття низки нормативно-правових актів, що оптимізують систему моніторингу стану навколишнього природного середовища громадським сектором.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні, проведеному на основі теоретичного узагальнення низки наукових праць, аналізу законодавства України, зарубіжного досвіду та практики його реалізації, здійснено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, що полягає у вдосконаленні правового

забезпечення інформаційних прав людини у сфері охорони навколишнього природного середовища. До основних з них можна віднести такі:

1. Встановлено, що через відсутність сформованої бази інформаційного та природоохоронного законодавства, історико-правовий розвиток інформаційних прав у сфері охорони навколишнього середовища відбувався фрагментарно відносно окремих нормативно-правових актів та самостійних ініціатив громадян, що підтверджує синергетичний механізм розвитку інформаційних прав людини. Встановлено, що інформаційні права людини у сфері охорони навколишнього природного середовища набували нормативно-правового регулювання наступними періодами: 1) IX–XVII століття: період формування законодавства про охорону довкілля, порядку його використання, що включає нормативні акти щодо навколишнього природного середовища; 2) XVII століття – середина XX століття: період формування законодавства, що регулює інформаційні права людини. В цей час сформовано основи правового регулювання поштового, телеграфного та радіо зв'язку, які стали основою для подальшого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій; 3) друга половина XX століття – 2011 р.: розвивається міжгалузеве поєднання природоохоронного законодавства та правового регулювання інформації, що дозволило сформувати в окрему групу інформаційних прав у сфері охорони навколишнього природного середовища; 4) з 2011 р. – до сьогодні: період бере початок від закріплення основних інформаційних прав у Законі України «Про доступ до публічної інформації». Одночасно з цим, інформаційні права людини у сфері охорони навколишнього природного середовища сформували дворівневу систему норм правового регулювання обігу інформації, що складається із норм міжнародного інформаційного та екологічного права і національного законодавства, що розвиваються в напрямі уніфікації положень під впливом Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська Конвенція) та адаптації до екологічних викликів сучасності.

2. Доведено, що інформаційні права людини відносяться до четвертого покоління прав, через об'єднання в їх природі нової парадигми свободи інформації: розвитку та поширення інформаційно-комунікаційних технологій, виникнення глобального інформаційного простору, переходу до нових форм соціально-економічного ладу, бурхливого розвитку інформаційного суспільства, необхідності забезпечення автономії дій та вибору правомірної поведінки особи на засадах рівності доступу до інформації, охорони від неповної, негативної інформації та охорони від поширення особистої інформації про особу тощо. Визначено, що як складова четвертого покоління прав, інформаційні права людини обумовлені формуванням особливого інформаційно-орієнтованого сприйняття, нових цінностей на основі використання інформаційно-комунікаційних засобів та діяльності в єдиному інформаційному просторі. Обґрунтовано, що правова природа інформаційних прав людини виражається в їх комплексному характері та об'єднанні навколо свободи інформації, право на інформацію, право на доступ до інформації, право на доступ до суспільно важливої інформації, право на правову інформацію, свободу доступу до будь-

якої інформації, що має публічний характер, право на захист персональних даних і будь-якої інформації, що стосується приватного життя, право на захист персональних даних у системі інших основних прав і свобод у сфері обігу інформації з метою забезпечення розвитку і життєдіяльності індивідуума.

3. Встановлено, що «інформаційні права людини у сфері охорони навколишнього природного середовища» – це особлива група прав людини, що регулюють інформаційні правовідносини приватно та публічно-правового характеру у сфері охорони навколишнього природного середовища, які в об'єктивному значенні відображають нормативно-правовий порядок реалізації права на створення, одержання, поширення, зберігання інформації, відображеної і задокументованої будь-якими засобами та на будь-яких носіях, що була отримана або створена в процесі виконання відповідними суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків в екологічній сфері, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні відповідних суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації в якості нематеріального блага з одночасним забезпеченням матеріального блага у вигляді права на сприятливе навколишнє природне середовище чи запобігання втручанням в приватну сферу життя особи впливом на її довкілля. Визначено, що метою інформаційних прав людини у сфері охорони навколишнього природного середовища є забезпечення повної та достовірної інформації про наявні загрози для навколишнього природного середовища та можливі їх наслідки для життєдіяльності людини. Суспільний інтерес інформації про стан навколишнього природного середовища, пов'язаний із небезпекою від шкідливості настання невідворотних негативних наслідків, формує інформаційну сферу як засіб контролю за безпекою держави. Право на доступ до інформації про стан навколишнього природного середовища складається із «активного права» на отримання такої інформації, як суспільно значимої протягом 48 годин від надходження запиту та «пасивного права» на регулярну поінформованість про стан навколишнього природного середовища.

4. Право на поінформованість у сфері охорони навколишнього природного середовища є інформаційним правом людини на своєчасне отримання повної, достовірної інформації, що згідно із нормативно-правовими актами повинна знаходитись в розпорядника інформації у зв'язку із виконанням ним своїх посадових обов'язків та може становити суспільний інтерес незалежно від рівня вірогідності настання негативних наслідків. Право на поінформованість як «пасивне інформаційне право» реалізовується шляхом покладення на розпорядника інформації обов'язку доведення її до відома населення в передбачений законом спосіб.

5. Встановлено, що автономія інформаційних прав людини полягає в забезпеченні можливості самостійного пошуку шляхів розвитку людини, шляхом використання будь-яких інформаційно-комунікаційних пристроїв чи способів та взаємодії з іншими суб'єктами та акумуляції інформації. Для вирішення загрозової ситуації, реалізація інформаційних прав людини має на меті надати особі право контролювати свій персональний простір, діяльність органів влади, формувати об'єктивну думку стосовно певних подій, отримувати

достовірну, повну інформацію, яка зможе допомогти їй зберегти фізичне, психічне здоров'я, зберігаючи при цьому свою анонімність та самостійно сформулювати світобачення, розвиватись та реалізувати права і свободи. Особливість реалізації інформаційних прав щодо інформації про навколишнє природне середовища дозволяє особі атомізуватись та автономно проживати в належних природних умовах.

6. Встановлено, що організаційно-правовий механізм забезпечення інформаційних прав людини у сфері охорони навколишнього природного середовища складається із імперативних та диспозитивних методів державного управління інформаційними правовідносинами, направленими на забезпечення активних та пасивних інформаційних прав людини у сфері охорони навколишнього природного середовища. Запропоновано трьохступеневий поділ цього механізму: I) Рівень «Збір і обробка інформації» для забезпечення змісту об'єкту інформаційних прав та спеціальних наукових знань для їх збору і верифікації функціонує система моніторингу довкілля; II) Рівень «Поширення, перетворення і збереження інформації розпорядниками інформації»; III) Рівень «Отримання та перевірка інформації. Відповідальність за порушення законодавства про доступ до інформації» здійснення перевірки достовірності отриманих даних. Обґрунтовано необхідність реформування існуючого організаційно-правового забезпечення населення інформацією про стан навколишнього природного середовища як не відповідаючого вимогам Закону України «Про доступ до публічної інформації», Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська Конвенція) і Конституції України.

Запропоновано внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП):

– ст. 53-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення, що з моменту створення Публічної кадастрової карти особи уповноваженні публікувати данні земельного кадастру повинні одночасно вносити відповідні зміни до онлайн версії карти;

– ст. 91-3, ч. 4 212-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення доповнити санкцією статей для повторюваних правопорушень, шляхом присудження додаткової відповідальності, передбаченої ст. 30 Кодексу України про адміністративні правопорушення у вигляді позбавлення особи права займати посади протягом визначеного рішенням суду строку.

7. Визначено інформаційну складову системи моніторингу довкілля, що складає інформаційні правомочності із збору, оброблення, передавання, збереження та аналізу інформації про стан довкілля, прогнозування його змін і розроблення науково-обґрунтованих рекомендацій для дотримання вимог екологічної безпеки та запобігання негативним змінам стану довкілля. На прикладі правового забезпечення інформації про стан питної води доведено необхідність впровадження мережі для обміну інформацією в процесі її верифікації та створення зовнішньої інформаційної інфраструктури оповіщення, яка здійснюватиме інформування суб'єктів інформаційних прав про стан

навколишнього природного середовища через миттєве повідомлення органів державної влади про наявні порушення у сфері охорони навколишнього природного середовища.

8. Визначено роль громадських слухань в реалізації інформаційних прав людини у сфері охорони навколишнього природного середовища шляхом розкриття ролі громадських слухань в механізмі реалізації інформаційних прав людини у сфері охорони навколишнього природного середовища, чим підкреслено необхідність прийняття повноцінного Закону України «Про громадські слухання». Обґрунтовано, що впровадження нового механізму громадських слухань стане якісним забезпеченням демократизації українського суспільства та європейського напряму розвитку нової моделі відносин «людина – держава», що, перш за все, має відобразитися на гарантіях інформаційних прав людини у сфері охорони навколишнього природного середовища.

9. З метою імплементації позитивного досвіду природоохоронної діяльності громадянського суспільства Федеративної Республіки Німеччини пропонується внести зміни та доповнити Закон України «Про судовий збір» ч. 4 п. 3 ст. 4 «Розмір ставок судового збору» положенням наступного змісту: «1) адміністративного позову (для фізичних та юридичних осіб): з оскарження бездіяльності суб'єкта владних повноважень з ненадання, надання недостовірної чи неповної публічної інформації – 0,1 мінімального прожиткового мінімуму»; ч. 3 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження»: «Від сплати авансового внеску звільняються стягувачі за рішеннями про визнання протиправною бездіяльності розпорядника інформації та зобов'язання надати повну/достовірну інформацію про навколишнє природне середовище».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Колективна монографія

1. Ладиченко В. В., Головка Л. О., Вітів В. А. Організаційно-правові засади забезпечення якості та безпеки питної води: [монографія]. К., 2017. 229 с. *(Здобувачем написано підрозділи «Право на інформацію про стан питної води та питного водопостачання» та «Правові механізми захисту прав у сфері доступу до якості питної води та водопостачання»).*

Статті у наукових фахових виданнях України,

включених до міжнародних наукометричних баз даних:

2. Вітів В. А. Інформаційні права як складова четвертого покоління прав людини. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2016. № 6. С. 22–26.

3. Вітів В. А. Правове забезпечення отримання інформації про питну воду. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2017. № 4. С. 129–133.

4. Вітів В. А. Правовий механізм доступу до інформації про навколишнє природне середовище. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція». 2017. № 28. С. 113–117.

Стаття у науковому виданні іншої держави

5. Витів В. А. Правовая природа информационных прав и свобод человека. *Legea Si Viata*. 2017. № 9/2. С. 36–40.

**Стаття у науковому виданні,
включеному до міжнародних наукометричних баз даних**

6. Вітів В. А. Правове регулювання прав та свобод у сфері обігу інформації Центральної Ради, Гетьманату та УНР (Директорії). *Молодий вчений*. 2017. № 5. С. 244–249.

Тези наукових доповідей:

7. Вітів В. А. Місце інформаційних прав в загальній системі прав людини. Актуальні проблеми юридичної науки: Міжнародна науково-практична конференція молодих вчених «Чотирнадцяті осінні наукові читання», м. Хмельницький, 23–34 жовтня 2015 року: теза доповіді. Хмельницький, 2015. С. 18–20.

8. Вітів В. А. Зміст порушення права на екологічну інформацію суб'єктами інформаційної діяльності. Актуальні проблеми наук про життя та природокористування: III Міжнародна науково-практична конференція молодих вчених, м. Київ, 28–31 жовтня 2015 року: тези доповіді. К., 2015. С. 239–241.

9. Вітів В. А. Державний службовець як учасник інформаційних правовідносин. Актуальні питання реалізації нового Закону України «Про державну службу»: Всеукраїнський форум вчених-адміністративістів, м. Запоріжжя, 21 квітня 2016 року: тези доповіді. Запоріжжя, 2016. С. 132–134.

10. Вітів В. А. Засади автономії особи в інформаційних правах людини. Актуальні проблеми конституційного будівництва України: Всеукраїнська науково-практична конференція, м. Київ, 24 травня 2016 року: тези доповіді. К., 2016. С. 54–56.

11. Вітів В. А. Організаційно-правове забезпечення доступу до інформації про навколишнє природне середовище в системі органів моніторингу довкілля. Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного та ІТ права: II Всеукраїнська науково-практична конференція, м. Львів, 27–28 жовтня 2017 року: тези доповіді. Львів, 2017. С. 95–101.

АНОТАЦІЯ

Вітів В. А. Інформаційні права людини у сфері охорони навколишнього природного середовища. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2018.

Дисертація містить комплекс теоретичних і практичних питань, пов'язаних із дослідженням сутності, змісту та підстав адміністративно-правового

забезпечення інформаційних прав у сфері охорони навколишнього природного середовища.

На підставі чинного законодавства сформульовано поняття, мету, завдання та принципи інформаційних прав у сфері охорони навколишнього природного середовища.

У дисертації проведено аналіз загальнотеоретичних проблем правового забезпечення інформаційних прав у сфері охорони навколишнього природного середовища, проаналізовано правову суть понять «інформаційні права особи про стан навколишнього природного середовища», «інформаційні права особи у сфері охорони навколишнього природного середовища», «навколишнє природне середовище», «інформаційна автономія», «право на поінформованість», проведено аналіз співвідношення понять «інформаційні права» та «право на доступ до інформації».

Проаналізовано досвід нормативно-правового регулювання інформаційних прав у сфері охорони навколишнього природного середовища Федеративної Республіки Німеччини. Встановлено, що використання отриманого досвіду законодавчого регулювання відносин у сфері інформаційних прав у сфері охорони навколишнього природного середовища допоможе при подальшому розробленні та удосконаленні вітчизняної правової бази, дозволить уникнути повторення низки помилок у сфері державного управління.

У процесі дослідження наявної нормативно-правової бази, даних статистики і практики реалізації інформаційних прав у сфері охорони навколишнього природного середовища зроблено висновок про наявність низки прогалин, колізій та інших недоліків у правовому регулюванні порядку забезпечення інформаційних прав у сфері охорони навколишнього природного середовища. У зв'язку з цим запропоновано конкретні заходи щодо вдосконалення нормативної бази забезпечення інформаційних прав у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Ключові слова: інформаційні права людини у сфері охорони навколишнього природного середовища, право на екологічну поінформованість, моніторинг стану навколишнього природного середовища.

АННОТАЦИЯ

Витив В. А. Информационные права человека в сфере охраны окружающей среды. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 «Административное право и процесс; финансовое право; информационное право». Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины. Киев, 2018.

Диссертация содержит комплекс теоретических и практических вопросов, связанных с исследованием сущности, содержания и оснований административно-правового обеспечения информационных прав в сфере охраны окружающей среды.

В работе представлен состав понятий «информационные права человека в сфере охраны окружающей среды» в связи с которым обоснована необходимость в совершенствовании правового обеспечения информационных прав человека в сфере охраны окружающей среды в части их диверсификации в соответствии с видами информации, механизма создания и распространения.

Установлено, что из-за отсутствия сформированной базы информационного и природоохранного законодательства, историко-правовое развитие информационных прав в сфере охраны окружающей среды происходило фрагментарно в отношении отдельных нормативных правовых актов и самостоятельных инициатив граждан, что подтверждает синергетический механизм развития информационных прав человека.

Автором установлены факторы по которым место информационных прав человека в системе прав и свобод состоит из новой парадигмы свободы информации; развитие и распространение информационно-технологических технологий; возникающего глобального информационного пространства, перехода к новым формам социально-экономического устройства; изменения в политических процессах (государств с информационным обществом), необходимость обеспечения автономии действий и выбора правомерного поведения человека на основе равенства доступа к информации, защиты от неполной, негативной информации и защиты от распространения личной информации о лице и тому подобное.

Исследовано понятие «право на экологическую осведомленность», что является урегулированным нормами законодательства видом права на экологическую информацию, которым гарантируется обязанность государственных и муниципальных органов обеспечивать общественность оперативной и прогностической информации о состоянии окружающей природной среды без запросов в постоянном режиме. Проведено исследование организационно-правового механизма обеспечения сферы мониторинга за состоянием окружающей среды в системе мониторинга обмена информацией, который заключается в сборе и аккумуляции органами исполнительной власти сведений об имеющемся состоянии и прогнозе изменений окружающей природной среды.

Выполнена классификация информационных прав человека, в результате чего они отнесены к четвертому поколению как обусловленные формированием особого информационно-ориентированного восприятия, новых ценностей на основе использования информационно-коммуникационных средств и деятельности в едином информационном пространстве.

На основании действующего законодательства сформулированы понятия, цели, задачи и принципы информационных прав в сфере охраны окружающей среды. В диссертации проведен анализ общетеоретических проблем правового обеспечения информационных прав в сфере охраны окружающей среды, анализируется правовая суть понятий «информационные права человека в сфере охраны окружающей природной среды», «окружающая природная среда», «информационная автономия», «право на осведомленность», проведен анализ соотношения понятий «информационные права» и «право на доступ к информации».

В работе акцентируется внимание на применении информационных правомочий в нормативно-правовой составляющей общественных слушаний по вопросам охраны окружающей природной среды. Определено, что законодательное урегулирование обеспечения информационного законодательства в природоохранной сфере – одна из важнейших задач административной и природоохранной реформы.

Кроме того, выполнено исследование организационно-правового механизма обеспечения информационных прав человека в сфере охраны окружающей природной среды, который состоит из императивных и диспозитивных методов государственного управления информационными правоотношениями, направленными на обеспечение активных и пассивных информационных прав человека в сфере охраны окружающей природной среды.

Проанализирован опыт нормативно-правового регулирования информационных прав в сфере охраны окружающей среды Федеративной Республики Германии. Установлено, что использование полученного опыта законодательного регулирования отношений в сфере информационных прав в сфере охраны окружающей природной среды поможет при дальнейшей разработке и совершенствовании отечественной правовой базы, позволит избежать повторения ряда ошибок в сфере государственного управления. В процессе исследования имеющейся нормативно-правовой базы, данных статистики и практики реализации информационных прав в сфере охраны окружающей природной среды сделан вывод о наличии ряда пробелов, коллизий и других недостатков в правовом регулировании порядка обеспечения информационных прав в сфере охраны окружающей природной среды. В связи с этим предложены конкретные меры по совершенствованию нормативной базы обеспечения информационных прав в сфере охраны окружающей природной среды.

Автором определена необходимость внедрения новейших информационных технологий в сферу проведения общественных слушаний. Констатировано, что только комплексная реформа, направленная на повышение уровня качества проведения общественных слушаний, будет способствовать дальнейшему согласованию и совершенствованию механизма информационных прав человека, обеспечит их унификацию и воплощение в жизнь идеи введения информационных технологий.

Ключевые слова: информационные права человека в сфере охраны окружающей природной среды, право на экологическую осведомленность, мониторинг состояния окружающей природной среды

ANNOTATION

Vitiv V. A. Information rights of persons in the field of environmental protection. – The manuscript.

The dissertation for obtaining the academic degree of the candidate of legal sciences, specialization 12.00.07 Administrative Law and Process; Finance Law; Information Law. National University of Life and Environment of Science of Ukraine, Kyiv, 2018.

This dissertation contains a set of theoretical and practical issues related to the study of the essence, content and grounds of administrative and legal regulation of information rights in the field of environmental protection.

On the basis of the current legislation the concept, purpose, objectives and principles of information rights in the field of environmental protection were formulated.

In the dissertation the analysis of the general theoretical problems of legal regulation of information rights in the field of environmental protection, the legal essence of the notion «information rights of persons on the state of the environment», «information rights of persons in the field of environmental protection», «environment», «informational autonomy», «the right to information», the relation between concepts «information rights» and «right of access to information» was made.

The experience of normative legal regulation of information rights in the field of environmental protection of the Federal Republic of Germany has been analyzed. It was established that the use of the acquired experience of legislative regulation of relations in the sphere of information rights in the field of environmental protection will help with further development and improvement of the domestic legal framework, will allow avoiding a repetition of a number of mistakes in the field of public administration.

In the process of studying the existing regulatory framework, statistics and practices in the implementation of information rights in the field of environmental protection a conclusion that there are a number of gaps, collisions and other shortcomings in the legal regulation of the procedure for ensuring information rights in the field of environmental protection was made. In this regard, specific measures concerning improvement of the regulatory framework for information rights in the field of environmental protection were proposed.

Key words: information rights of persons in the field of environmental protection, the right to environmental information, monitoring of the state of the environment.